
A kulturális érzékenyítés megjelenése a nemzetiségi oktatás dokumentumaiban és a Nemzeti alaptantervben – Szógyakoriság-elemzés

Radvai Teréz

*Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar
Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék*

Absztrakt

A tanulmány célja, hogy megvizsgálja a hazai oktatási rendszerben a német nemzetiség sajátos helyzetét a kulturális érzékenyítés és a kulturális tudatosság mentén a német nemzetiségi óvodákban és a nemzetiségi iskolák alsó tagozatán. A hazai oktatási dokumentumok vizsgálata (mint a Nemzeti alaptanterv, a nemzetiségi oktatás dokumentumai/Gyökerek és Szárnyak) során nyert eredményekkel támasztja alá a szerző a kulturális tudatosság korai nyelvfejlésben történő sajátos megjelenési módját. Összegző következtetés: újra megerősítést nyer, hogy a nemzetiségi kultúra megőrzése és továbbörökítése intézményi háttér nélkül továbbra sem képzelhető el.

Kulcsszavak: kulturális tudatosság, kulturális érzékenyítés, nemzetiségi identitás, korai interkulturális nyelvi fejlesztés

Bevezető

Az európai kontinens jelenleg is átalakulófélben lévő népességösszetétele miatt erősödő figyelem jut a kulturális, a nyelvi identitás megőrzésének fontosságára. Jelen írás a migráció, illetve a bevándorlás kulturális vetületével foglalkozik, annak egy szeletét kívánja feltárni: a magyarországi német nemzetiség egyedi helyzetét mutatja be egy, ez idáig még kevésbé vizsgált nézőpontból, a német nemzetiségi óvodák és a három-hat éves gyermekek, hat-tizenkét éves tanulók kulturális érzékenyítésének szemszögéből. A nemzetiségi tartalmakat integráltan közvetítő, a *kulturális tudatosságot* következetesen fejlesztő intézményi hálózat példaként szolgálhat más nyelvi és kulturális szempontból heterogén összetételű óvodai csoportok és iskolai osztályok számára. Minta lehet Magyarországon más nyelvek esetében egyaránt, például a két tannyelvű oktatásban. Valamint a jó gyakorlat fő elemei akár külföldön is adaptálhatóak bármely heterogén nyelvi és kulturális összetételű gyermek-, illetve tanulócsoporthoz.

Az élő idegen nyelvi oktatási forma sok közös vonást mutat a nemzeti-ségi nyelvoktatással, ha a nyelvelsajátítás folyamatát nézzük, és ha a nyelv kulturális tartalmai mentén vizsgálódunk. A két oktatási forma egyik fő különbsége, hogy a nemzetiségi nyelvoktatás többlettartalommal is kiegészül: a hon- és népismeret oktatásával, valamint egyes iskolatípusokban többek között nemzetiségi néptáncsal, vagy akár az ének-zene tantárgy keretében nemzetiségi zene- és dalkinccsel. A vázolt kontextusban a kulturális érzékenyítés csak rá jellemző, sajátos módon jelenik meg a német nemzetiségi oktatásban.

A tanulmányban a tárgyalt fogalmak mentén, egy, az elméleti alapokra támaszkodó kutatás ismertetése is helyet kap. A vizsgált oktatási dokumentumokban a kulturális tudatosság témájához kapcsolódó szóelőfordulások elemzésével keresem a választ a kutatás kérdésére: Megfelelő mértékben térnek-e ki a nemzetiségi oktatás dokumentumai a kulturális érzékenyítésre? A kutatás hipotézise szerint a nemzetiségi oktatás dokumentumai kellő keretet adnak, biztonságos hátteret nyújtanak a kulturális tudatosságnak.

Kultúra, kulturális kód

A kultúra értelmezése az eltérő tudományterületeken más-más megközelítésemből történik. A kulturális normák a nyelvben, a magatartásban, valamint tárgyiasult formában is megjelenhetnek. Ezek mindegyikének erős közösségalkotó és -megtartó hatása van. Nemzedékről nemzedékre hagyományozódnak (House et.al.,1997). A kultúra mindezek miatt a cselekvés egyik alapja, és egyidejűleg terméke is. Vagyis a kultúra és az emberi magatartás kölcsönhatásban állnak (Letenyei, 2002).

Jelen írás témáját szem előtt tartva elfogadható Holló Dorottya (2019) által, a nyelvtanítás számára megfogalmazott definíció: „A kultúra a generációk során továbbadott, a szocializációs folyamatban tanult közös értékek, ismeretek, látásmódok, elképzelések, viselkedési- és kommunikációs minták, valamint attitűdök együttese, amelyek meghatározóak lehetnek egy csoport tagjaira és megkülönböztethetik őket egy másik csoporttól. A közös vonások bármilyen csoportra vagy kulturális szintre vonatkozhatnak, mint például: nemzeti, etnikai regionális, társadalmi, szakmai, szervezeti, valamint kor, vallás vagy nem szerinti csoportokra.” (Holló, 2019, pp. 16–17).

A nemzetiségi kultúra tárgyalásakor fontos, hogy a nemzetiségi közösség egységként mutassa meg magát. Az egységet a közös kulturális kód kapcsolja össze. Ebbe tartozik például a nyelvi kód, a ruházati kód, a gesztuskód vagy a zene. Ezek mind különálló jelrendszerek, amelyeket sajátos viszonyok fognak össze az adott kultúrában. A közösség tagjai hagyományozzák őket tovább. A közösségen belül lényeges továbbá, hogy a közösséget alkotó egyének egyéni kulturális érzékenysége, kötődése is megmaradjon, erősödjön (Bencze, 2009). Ugyan a nyelv szerepe döntő a továbbélés szempontjából, nem elhanyagolható a kultúra egyéb szegmenseinek, kódjainak a továbbéltetése sem.

Kulturális tudatosság, kulturális érzékenység

Az Európai Parlament 2006-ban megfogalmazta és az Európai Tanács 2018-ban aktualizálta a nyolc kulcskompetencia egyikeként az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulturális tudatosság és kifejezőkészség kompetenciáját (*Cultural awareness and expression competence*). Sokan ezt tévesen a kulturális kompetenciával azonosítják (Dávid, 2020). Az előbbi középpontjában a művészeti alkotások sokszínűsége, azok megértése és a különbözőségek tiszteletben tartása áll. Az utóbbi az eltérő kultúrájú emberek közötti hatékony együttműködésre és a kifejezőmódokban rejlő különbségekre fókuszál. Tustin (2020) a kulturális kompetenciát olyan magatartások, viszonyulások és hiedelmek összességéként értelmezi, amelyek a kultúraközi, interkulturális helyzetekben a hatékony tevékenykedést segítik (Tustin, 2020).

A kulturális tudatosság ismertetőjegyei az önmegfigyelés és reflexió, melyek gyakorlása során kulturális lényként ismerhetjük meg magunkat. Örömteli hozadéka ennek, hogy pozitívan befolyásolja a másokkal való interakciókat is. Az amerikai Nemzeti Kulturális Kompetencia Központ (*National Center for Cultural Competence, NCCC*) szerint a kulturális tudatosság a kulturális kompetencia elsajátítása felé vezető úton van segítségünkre (Dávid, 2020).

A tudatosság és az érzékenység együtt jelenik meg Álvarez és Bonilla (2009) meghatározásában. Szerintük a kulturális tudatosság a kulturálisan meghatározott viselkedés iránti érzékenység, ami a nyelvhasználatban és kommunikációban nyilvánul meg (Álvarez. & Bonilla 2009). Jelen tanulmányban ezt a meghatározást tekintjük mértékadónak. Az érzékenység nyitottságot, empátiát és objektivitásra törekvő megértést is jelent. Magában foglalja mind az egyén saját viselkedésében, mind a kommunikációs partner viselkedésében tetten érhető kulturális kötődések ismeretét, és azt a képességet, hogy saját kulturális hátterünket meg tudjuk ismertetni másokkal. Ide tartozik az a képesség is, hogy a felek kritikusan értelmezik saját és egymás kultúráját, és ennek birtokában döntenek, hogyan viselkedjenek a kommunikációs helyzetekben (Holló, 2008).

Az előzőekből következik, hogy a kulturális tudatosság fejlesztéséhez a kulturális érzékenység fejlesztésén keresztül vezet az út. A nevelési-oktatási környezetben az érzékenységet érzékenyítéssel tudjuk finomhangolni, fejleszteni. A nevelés tárgykörében az érzékenyítés nem régi kifejezés. Azokat a technikákat jelenti, amelyek célja, hogy tolerálható, elfogadható legyen valakinek egy másik ember szokásostól való eltérése (sz. n., 2019). A más, a különböző állapot, illetve helyzet elfogadására történő nevelést jelenti, és mint ilyen az oktató-nevelő munka részét képezi.

Az érzékenyítés aktuális témája sok új vizsgálódásnak. Hidasi Judit (2015) vizsgálatai során arra a következtetésre jutott, hogy az interkulturális kompetencia több ponton változott a közelmúltban: már nem egy ország vagy kultúra megismertetése a cél; a fókuszba a konkrét tudás helyett az érzeke-

nyítés került; tudásátadás helyett a tudás létrehozásának elősegítése-; tanítás helyett az orientáció segítése a jellemző (Hidasi, 2015). Vagyis, ha a kulturális, vagy az interkulturális kompetenciáról gondolkodunk, az érzékenyítés bizonyítottan az eszköztárunk része kell legyen.

Identitás és etnicitás

A nemzeti identitás az egyének állandó nemzeti csoporthoz tartozására utal, amelynek tudatában a csoporttagok más csoportoktól különböző, sajátos tulajdonságokon osztoznak. Ezek az eltérő tulajdonságok különböztetik meg az egyéneket más nemzeti vagy etnikai csoportoktól (Lazic & Pesic, 2016).

A 2020-as Nemzeti alaptantervben kiemelt fontosságú a nemzeti identitás. Főként a magyar nyelv és irodalom, a történelem, a hon- és népismeret tantárgyaknál jelenik meg (Dávid, 2020). Az idegen nyelv és a nemzetiségi nyelv oktatásának kontextusában azért említjük a magyar anyanyelvre vonatkozó iránymutatást, mert meghatározó jelentőségű a befogadó társadalmak saját anyanyelvükhöz és kultúrájukhoz való viszonyulása, ha a más kultúrákkal szembeni elfogadás felmerül.

A nemzeti identitás fejlődési folyamata is fontos. Három-öt évesen, óvodáskorban kezdődik, és tíz-tizenegy évesen teljesedik ki. Dancs (2016) elsőhatodik évfolyamos általános iskolások nemzeti identitását vizsgálta nemzeti szimbólumokkal kapcsolatos tudásszintmérő tesztekkel és kérdőívekkel. A két nagy mintás online mérés eredményei ugyan nem reprezentatívak, mégis elgondolkodtatóak. A teszteredmények alapján a tanulók teljesítménye évfolyamról évfolyamra nő. A kutatás rámutat, hogy a hét-nyolc éves gyermekek már képesek magukat egy nemzeti közösség tagjaiként értelmezni (Dancs, 2016). Oppenheimer kicsit későbbre teszi ezt az életkort. Megállapítása szerint a gyermekek nyolc-tíz évesen mutatják a legerősebb nemzeti azonosulást (Oppenheimer, 2011). Számunkra mindkét eredmény hasznos információt közvetít, hiszen levonható a következtetés, hogy az általunk vizsgált életkor (három-hat-tizenkét éves kor) kiemelt fontosságú a kulturális tudatosságra, érzékenységre nevelés szempontjából.

Az identitás az egyén társadalomban betöltött szerepéről szól, de a közösségről, a közösség önmeghatározásáról is. Ami közös a két megközelítésben: az identitás meghatározója a kultúra (Bakk, 2008).

Az egyén identitásfejlődése során döntések meghozatalára kényszerül. A biculturális személyeknél ez a választás jellegzetes. Választhatnak egy etnikai identitást, és akkor egy kulturálisként értelmezhetik magukat. Akár a többségi és a kisebbségi örökséget is identitásuk részének tekinthetik. Ilyenkor az egyik identitás dominánssá válik számukra (Poston, 1990).

A biculturális identitásintegráció fogalma is előkerül a nemzetiségi identitás kapcsán. Azt mutatja meg, hogy az egyén milyen mértékben mozog otthonosan a két kultúrában. A magas biculturális identitásintegrációjúak könnyen váltanak a két identitás között. Benet-Martinez és munkatársai

(2002) arra a megállapításra jutnak, hogy az intézményes oktatás-nevelésben a kulturális tudatosságra nevelés során eredményesen fejleszthető a biculturális identitásintegráció (Benet-Martinez et al., 2002).

A kultúra és az identitás fogalmak metszetében ki kell térnünk az etnicitásra, a közös származástudatra is. Az etnikum olyan történetileg kialakult csoportot jelöl, amelynek közös hagyományvilága, kulturális vonásai és a saját közösségéhez való tartozást-, illetve a többi etnikus csoporttól való különbözőséget kifejező azonosságtudata van. Az összetartozás tudata, ennek tudatos vállalása és kifejezése, a történeti folytonosságérzet az, ami összetartja az etnikus közösséget és tagjainak identitását a közösséghez köti (Papp, 2007).

Nyelv és kultúra, nemzetiségi nyelv és nemzetiségi kultúra

A nyelv leképezése a valóságnak, és egyben a valóságra történő visszautalás eszköze. A kollektív emlékezet és a közös kultúra megmutatkozik a nyelvben. A nyelv tehát identitásképző kohéziós eszköz. A közös nyelven zajló kommunikáció a közösség folyamatos újragondolásának és továbbfejlesztésének színtere (Láncos, é.n.). Összekapcsolja tehát a múltat, a jelent és a jövőt. A nyelv őrzi és továbbörökíti a beszélők érzelmeit. Ha több nyelvet birtokol valaki, akkor a nyelvek által közvetített különböző kultúrákat is birtokolja. Erre a közös alapra épülnek rá az egyénileg szerzett emlékek. A közös kulturális emlékezet és az egyéni emlékek kölcsönösen egymás hordozóiként, kiegészítőiként funkcionálnak. A nemzetiségi nyelven megtanult gyermekvers a közös kultúra hordozója. A gyermek számára rárakódnak, hozzákapcsolódnak a személyes emlékek, az egyéni érzelmi töltet (az óvónéni parfümjének illata, a szavaláskor tűző nap melege).

A nyelv a kultúra egyik fő tényezőjeként a kulturális produktumokhoz való hozzáférés eszköze is. A közösség tagjainak aktív interakciója során integrált plurikulturális kompetencia alakul ki, amelynek többek között a többnyelvűségi kompetencia az egyik összetevője (Kovács & Trentinné, 2020).

A nemzetiség jogairól szóló törvény pontosan meghatározza hazánkban a nemzetiség fogalmát. A Magyarországon élő nemzetiségek az össznépeesség közel 10%-át teszik ki. A szórványban élő nyelvi kisebbség legtöbbször nyelvcsere- vagy nyelvviszasszoruló helyzetben van. A hivatalos államnyelvet, a magyart használják a legtöbbször (hivatal, munkahely, iskola, egyház, orvosi rendelő, baráti kör stb.). Az anyanyelv, a nemzetiségi nyelv (tájnyelv) csak a családban használatos, de zömében már ott sem. Fontos feladat a nemzetiségi nyelv és kultúra tudatos őrzése, mert a többévszázados különélés következtében a hazai kisebbségek nyelvhasználata nagyon eltér az anyaországi sztenderd nyelvhasználattól, és ettől még értékesebbé válik. Ezek a nyelvváltozatok nyelvjárási és archaikus jegyeket hordoznak. Az élő nemzetiségi nyelvet beszélőknél egyszerre van jelen a helyi nyelvjárás, az anyanyelvük sztenderd változata és a magyar nyelv.

Márkus úgy fogalmaz, a magyarországi német közösségek gyermekei 'visszatanulják' őseik nyelvét, mert a legtöbben az óvodában vagy az iskolában kezdik a 'nyelvtanulást'. Ezek a gyermekek bár a német nemzetiségi kultúra, a zene, a tánc, ismeretével nőnek fel, de a német (anya)nyelvet nem sajátítják el otthon. Magyarul beszélnek egymással és a pedagógus német kérdéseire többnyire magyarul válaszolnak. A nemzetiségi önzonosításuknak azonban fontos összetevője a nyelv és a kultúra (Márkus, 2009).

A magyarországi német nemzetiség jelene

Mára visszaesett a nyelvjárási anyanyelv átörökítése: a kitelepítés utáni első generáció már nem adta tovább gyermekeinek, akik ezért magyar nyelven szocializálódtak. Jellemző a mai helyzetre, hogy csak a legidősebb generáció beszéli anyanyelveként a magyarországi lokális német nyelvjárásokat (Márkus, 2016).

Jelenleg a magyarországi németiség az ország második legnagyobb nemzetisége. Keverék nyelvjárásokat beszélnek, amelyekkel a Magyarországon kialakult formában Németországban sehol nem találkozhatunk (Márkus, 2020). A sváb megnevezés terjedt el rájuk vonatkozóan, bár származásukat tekintve bajorok, frankok és alemannok (Márkus & Gölcz, 2018).

Napjainkra az irodalmi német nyelv átörökítésének színterévé a nemzetiségi iskolarendszer vált. A német nemzetiségi közoktatás inkluzív jellegű, vagyis szabad férőhely esetén a nem nemzetiségi származású tanulókat is befogadja. Sokan élnek is a lehetőséggel, sok család iratja gyermekét nemzetiségi iskolába a magas színvonalú, számos intézményben két tannyelvű oktatás miatt.

A német nemzetiségi nyelv oktatási dokumentumai és azok vizsgálata

Az 1990-es években az Európa Tanács két dokumentuma, a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény és a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája megfogalmazta a nemzeti kisebbségek nyelvhasználatának, oktatásának és kultúrájának támogatását. A szervezet ezek teljesülését időszaki jelentések formájában ellenőrzi. A kisebbségi jogok érvényesülését és elősegítését Magyarország Alaptörvénye, valamint a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény is tartalmazza.

A magyarországi németek nevelési, oktatási és közművelődési programja, a *Gyökerek és szárnyak* (Erb et al., 2010) meghatározta az országos önkormányzat oktatási koncepcióját. Megjelenése óta önálló, részletesen kidolgozott tervek jelentek meg az óvodák és iskolák számára. Ezek a következők: A magyarországi német oktatási rendszer irányelvei és fejlesztési terve (középtávú fejlesztési terv 2016-ig); A magyarországi német óvodák irányelvei és fejlesztési terve; Kerettanterv és kompetenciamodell a nyelvtanító és a két-

nyelvű német nemzetiségi iskolák számára; A magyarországi német nemzetiségi óvodák bemutatkozás; Sajátos óvodai koncepciónk; Sikeres oktatási és nevelési utak; Ajánlások az átmenetek szervezéséhez – I. rész: Óvodából az iskolába, II. rész: Alsó tagozatból felső tagozatba. Általános iskolából középiskolába (Semjén, 2019).

A kutatás célja és hipotézise

A vizsgálat célja annak felderítése, vajon kellő hangsúlyt kap-e a kultúra, a kulturális tudatosság és érzékenység, illetve érzékenyítés, az (nemzetiségi) identitás és az ezekből levezethető további fogalmak a vizsgált dokumentumokban. A kutatás témájához kapcsolódó szó-előfordulások elemzésével keresem a választ a kutatás kérdésére: Megfelelő mértékben térnek-e ki a nemzetiségi oktatás dokumentumai a kulturális érzékenyítésre?

A kutatás hipotézise szerint igen, kellő keretet adnak, biztonságos hátteret nyújtanak a kulturális tudatosságnak (Tomalin & Stempleski, 1993). A kutatás előtt feltételeztük, hogy a nemzetiségi fókuszú dokumentumok esetében nagyobb az érzékenyítés, a kulturális tudatosságra nevelés hangsúlyozása a nemzetiség kultúrája és nyelve iránt, mint a Nemzeti alaptantervben (továbbiakban: NAT). A dokumentumok kiválasztásakor az az elv volt irányadó, hogy vonatkozzanak a három-hat-tizenkét éves korosztály minden nemzetiségi oktató-nevelő intézményére, azon belül is a német nemzetiségi intézmények mindegyik típusára. A vizsgált dokumentumok ezért a következők: 1. *Nemzeti alaptanterv 2020-as kiadása*, 2. *A nemzetiség óvodai nevelésének és a nemzetiség iskolai nevelés-oktatásának irányelve* (2020) 3. *A magyarországi németek nevelési, oktatási és közművelődési programja* (Erb et al., 2010), valamint 4. *A magyarországi német oktatási rendszer irányelvei és fejlesztési terve* (2010).

Joggal merül fel a kérdés, miért maradtak ki a vizsgálatból a kerettantervek? Ennek oka, hogy a 2020-as Nemzeti alaptanterv több ponton is kiegészült a korábbi, 2012-es elődjéhez képest. Olyan folyamatszabályozási stratégiai elemet is meghatároz, amit előzőleg a kerettantervek határoztak meg: a tantárgyakat és a hozzájuk tartozó kötelező tanóraszámokat (Chrappán, 2022).

Aktuális vizsgálódásunkat a Nemzeti alaptantervvel kezdtük, mert nélkülözhetetlen a tartalma a kutatási kérdések megválaszolásához. Az elnevezése jól tükrözi a tartalmát: nemzeti, mert az ország minden iskolájára meghatározza az ott folyó tartalmi munkát; és „alap”, mert iránymutatás a tantervek elkészítéséhez.; tartalmazza az elérni kívánt célokat és az azokhoz rendelt feladatokat. Ez a dokumentum tanulmányunk kontextusában a többségi társadalom által alkotott keret, melyben a nemzetiségi nevelés-oktatás is helyet kap saját speciális irányelvei mentén, melyeket éppen az alaptantervhez igazítva alakítottak ki. Az új alaptanterv hangsúlyosan kitér a nemzeti identitás fogalmára, ami a nemzetiségi oktatás-nevelésben résztvevő hat-tizenkét

éves korúak kulturális érzékenységének a többségi társadalom által meghatározott egyik pólusa a nemzetiségi identitás mellett.

A következő vizsgált dokumentum *A nemzetiség óvodai nevelésének és a nemzetiség iskolai nevelés-oktatásának irányelve* (2020), amely a nemzetiségi nevelés-oktatás megszervezését és a nemzetiségi nevelésben-oktatásban való részvételt tárgyalja, elérhető az Oktatási Hivatal honlapján. A bevezetőben áll, hogy „A nemzetiségi nevelés-oktatás segíti a nemzetiséghez tartozó tanulót abban, hogy megtalálja, megőrizze és fejlessze identitását, vállalja másságát, elfogadja és másoknak is megmutassa a nemzetiség értékeit, erősítse a közösséghez való kötődést.”¹ A kulturális értékmegőrzés, az identitás tehát egyértelműen megjelenik a dokumentumban. Továbbá azért is bír különös jelentőséggel a vizsgálódásunk szempontjából, mert átöleli mind az óvodai, mind az iskolai nemzetiségi nevelés-oktatást.

Gyökerek és szárnyak. A magyarországi németek nevelési, oktatási és közművelődési programja, a *WuF – Wurzeln und Flügel. Leitbild des ungarndeutschen Bildungswesens* című dokumentum 2010-ben látott napvilágot a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata gondozásában egy szakemberekből álló grémium munkájának köszönhetően. A bevezetőben olvashatjuk: „A hirtelen változó európai és magyarországi oktatás- és kultúrpolitikai fejlődéseket is szem előtt tartva a német kisebbség szerepét és céljait egy nevelési, oktatási és közművelődési program keretében újra kell fogalmazni. Jelen program azokat az általános alapelveket és eszméket fejti ki, amelyek iránt a magyarországi német nevelési, oktatási és közművelődési rendszer elkötelezve érzi magát, és amelyek alapján a jövőben építkezni kíván.” (Erb et al., 2010).

A magyarországi német oktatási rendszer irányelveit és fejlesztési tervét, *Leitsätze und mittelfristiger Entwicklungsplan für das ungarndeutsche Schulwesen* című dokumentumot is 2010-ben jelentette meg a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata. A középtávú terv 2016-ig szólt, de a benne leírt négy cselekvési terület és az azokhoz rendelt nyolc cél a mai napig aktuális irányelvként értelmezendő.²

A vizsgálat a szószámlálás módszerével történt: rákeresve a tanulmány témájának kulcsfogalmaira meghatározható, hogy az egyes dokumentumokban hány alkalommal fordul elő az adott szó. Összevetve a szó-előfordulásokat a dokumentum össz-szószámával, megkapjuk azt a hányadost, ami lehetővé teszi, hogy az adott szó előfordulási gyakoriságát összehasonlíthassuk az egyes dokumentumokban. A kulcsszavakat követően minden egyéb, a téma szempontjából releváns szóra, szókapcsolatra rákeresve bővült a vizsgálat során azon szavak listája, amelyeket bevontunk a vizsgálatba. A szólista összesen 49 szót, szókapcsolatot tartalmaz (lásd az 1. táblázatot).

¹ *A nemzetiség óvodai nevelésének és a nemzetiség iskolai nevelés-oktatásának irányelve*, 2020

² *A magyarországi német oktatási rendszer irányelvei és fejlesztési terve*, 2010

A vizsgálati módszerek sorrendje a következő volt: A kutatás tematikájával összhangban felmerült kulcsszavak vizsgálatára került sor először: *kultúra, kulturális, interkulturális, kétnyelvű, többnyelvű, integráció, inklúzió, nemzet/i, identitás, nemzetiség/i, kisebbség/i, nyelvjárás, hagyomány, európai, nemzetközi, asszimiláció*. A szavak keresése kétféle módon történhet: kereshetünk teljes egyezőség szerint, vagy csak a szó első részét megadva. Utóbbi esetben megkapjuk a szó más toldalékkal ellátott változatát is. A tanulmány céljának a második módszer a megfelelőbb, mert így akkor is megkapjuk a szót, ha az más szövegösszefüggésben fordul elő, mint vártuk. Ezt követően a szó előfordulási gyakoriságának megállapítása következett a fent leírt módon, melynek eredményeként százalékban kifejezett értéket kaptunk. A számítások eredményeit öt tizedesjegy pontossággal jegyeztük fel. Az adatokat táblázatban rögzítettük.

A vizsgálat következő lépése a szövegek ismételt feldolgozása volt, azzal a céllal, hogy minden, a témához kapcsolódó, de a kulcsszavak között nem szereplő egyéb szót is kigyűjtsünk. Ezekkel bővült a vizsgálat alapját képező szóminta: *azonosság-tudat, kollektív emlékezet, nemzetkép, továbbörökítés, átörökítés, továbbélés előítélet, kirekesztés*. A szótalálásokat bemutató táblázatban helyet kaptak azok a szóösszetételek is, melyek a találati eredmények listázásakor a szerző megítélése szerint külön említést érdemelnek. A *kultúra* szó keresési eredményei között különböző jelzős szerkezetekkel, vagy összetett szavakkal találkozhatunk. Ezek közül külön is szerepel a táblázatban a *nemzeti kultúra*, az *európai kultúra*, az *anyanyelvi kultúra*, a *népi kultúra*, a *tárgykultúra*, mert a tanulmány témájához illeszkedve fontos jelentésárnyalatokkal gazdagítja a szó értelmezését.

Ugyanilyen módon találunk a *kulturális* szóhoz kapcsolódó találatokat is a táblázatban: *kulturális kód, kulturális emlékezet, kulturális gyökerek*. Valamint a következő szavaknál is szerepelnek az eredeti szót kiegészítő szerkezetek, szóösszetételek: *nemzet/i, nemzetiség/i, identitás, hagyomány/ok*. Ezeket a szavakat, szókapcsolatokat, amelyek a keresés során nem minősülnek új találatnak, ha a szigorúan vett szószámlálás a célunk, fontosnak tartjuk kiemelni.

A kutatási eljárás következő lépése a szavak csoportosítása volt. Az alábbi táblázatban összegeztük az egy témához tartozó, a keresési folyamatban részt vevő szavakat.

1. táblázat

A kutatásban vizsgált szavak csoportosítása a tanulmány tematikája szerint

kultúra	kulturális	kultúra egyéb összetételek- ben (kommunikációs kompetencia része, szaktárgyak nevé- nek, tartalmának része)	nyelv és kultúra
kultúra (magyarság kultúr-) európai kultúra kultúraformál- kultúrtörténet	kulturális kulturális kód kulturális emlékezet kulturális gyökerek	vitakultúra vizuális kultúra mozgókép-kultúra digitális kultúra irodalmi kultúra	interkulturális kétnyelvű- többynyelvű- integráció inklúzió
nemzet	identitás (nem nemzetiségi)	nemzetiségi identitás	nemzetiség
nemzet nemzeti nemzetkép nemzeti hagyomány nemzeti identitás nemzeti öntudat	identitás identitástudat európai identitás	nemzetiségi identitás magyarországi német identitás azonosságtudat önazonosság kollektív	nemzetiség nemzetiségi kisebbség (német kisebbség) magyarországi német nemzetiség nyelv- nemzetiségi nyelv nyelvjárás nemzetiségkép nemzetiségi hagyo- mányok hagyományok
hagyományápolás	európai, nemzetközi	negatív töltetű fogalmak a kisebbségi lét kapcsán	
továbbörökítés átörökítés továbbélés hagyomány-ápolás	európai (európai kultúra) nemzetközi	előítélet kirekesztés asszimiláció-	

A táblázatban megjelenő egyes csoportelnevezések a kutatási témát megalapozó, illetve a szövegben kiemelt jelentőségű fő témákat követik. (1. táblázat)

A kapott adatok értelmezéséhez elsőként a három leggyakoribb szó-előfordulást emeljük ki: a *nemzetiségi* szó előfordulása áll az első helyen. A *magyarországi németek nevelési, oktatási és közművelődési programjában* (2010) (továbbiakban: Nemzetiségi irányelv) 0,03582 %-os értékkel, ami 115 előfordulást jelent a 3210 szavas dokumentumban. A három dokumentum közül értelemszerűen a címében is már nemzetiségi karaktert mutatónál, A nemzetiségi irányelvnél a legmagasabb ez az érték. Alacsony a szó előfordulása

„A magyarországi németek nevelési, oktatási és közművelődési programjában” (továbbiakban: Oktatási program) 0,00055 %-os értékkel.

A második legmagasabb érték a teljes táblázatban a *kultúra* szó gyakorisága a Nemzetiségi irányelvben 0,00498 %-kal. Második a sorban az Oktatási program 0,00275 %-kal. Öröndetes, hogy a nemzetiségi dokumentumokban hangsúlyos a kultúra fogalma. Ez összecseng a kutatás hipotézisével. A NAT-ban is szerepel a szó 0,00097 %-kal, ami 89 előfordulást jelent a 91.641össz-szósószámú dokumentumban. Érthető ez a relatív alacsony érték, hiszen a NAT lényegesen több témakört dolgoz fel, a százalékos érték kiszámításához a teljes szöveg terjedelmét vettük alapul, így az érték kisebb lett.

A harmadik leggyakrabban előforduló szó a listánkról az *identitás* 0,00385 5-os értékkel *A magyarországi német oktatási rendszer irányelvei és fejlesztési terv-ében* (továbbiakban: Fejlesztési terv). Ez is a kutatási hipotézis beigazolódása felé mutat.

A továbbiakban a négy dokumentumnál egyenként vizsgáljuk meg, melyikben találtunk kiemelkedő, rájuk jellemző leggyakoribb szó-előfordulást.

NAT 2020 – Ebben a dokumentumban fordultak elő leggyakrabban a következő szavak: *interkulturális, többnyelvű, integráció, inklúzió, nemzet, nemzeti*. Az utolsó két szó esetében az eredmény magától értetődő: a többségi társadalom különösen nagy hangsúlyt fektet a nemzeti kötődésre. Az interkulturális szó előfordulása is itt a legmagasabb, ami arra utal, hogy az Alaptantervben az előző kategórián túl kellő hangsúlyt kap az integráció, az inklúzió, az interkulturalitás is. Öröndetes, hogy az országos tantervben a többnyelvűség is kellő súllyal szerepel. Ez összhangban van az európai uniós irányelvekkel. Igazolást nyert, hogy a Nemzeti alaptanterv az uniós útmutatást szem előtt tartja.

Nemzetiségi irányelv – Ebben a dokumentumban a legmagasabb a *kultúra* szó előfordulási gyakorisága, ahogy korábban említettük. Valamint a *kétnyelvű, azonosság tudat, nemzetiség, nemzetiségi, hagyomány, nemzetközi* szavaké is itt érte el a legnagyobb %-os értéket az összes szóhoz képest legmagasabb százalékos arányban. Ismét igazolódott a hipotézisünk. A *nemzetközi* szó előfordulása továbbá abban erősít meg bennünket, hogy a központi fontosságú nemzetiségi tematika mellett kellő hangsúly kerül a nemzetközi térben történő elhelyezésre. (Akárcsak a NAT esetében a nemzeti értékek mellett az interkulturalitásra és a többnyelvűségre). A *kétnyelvűség* említése pedig örömteli. Fontos, hogy tudatosodjon ennek a kompetenciának a jelentősége, hiszen a nemzetiség jövőjének ebben nyugszik a záloga.

Oktatási program – A vizsgált szavak közül ebben a dokumentumban fordultak elő leggyakrabban a következők: *kulturális, identitás, kisebbség, asszimiláció*. Érdekes látni, hogy az Oktatási programot *kisebbség* szó használata jellemzi a nemzetiség szó helyett, és egyedül itt olvashatunk a vizsgált dokumentumok közül – igaz egy alkalommal – az asszimilációról.

A Fejlesztési terv – dokumentum egyetlen szónál került első helyre, – a szó előfordulási gyakoriságát vizsgálva –: *európai*. Arra következtethetünk ebből,

hogy a nevében rejlő „fejlesztési terv” megvalósíthatóságát az európai uniós iránylevekkel összhangban képzelel el. A dokumentum többi értéke ismét a kutatási hipotézist igazolja: A leggyakoribb szóelőfordulás a *magyarországi német* összetétel, és hangsúlyosan szerepel a *kulturális*, a *nemzetiségi*, az *európai*, valamint a *kisebbség*- előtag. Több értelmezési sík rejlik még a táblázatban, de a tanulmány terjedelmi korlátai miatt pusztán a legmarkánsabban megmutatkozókat bemutatására van lehetőség. Ezek alapján összegzésként elmondható, hogy a kutatási kérdésre, hogy *Megfelelő mértékben térnek-e ki a nemzetiségi oktatás dokumentumai a kulturális érzékenyítésre?* a válasz egybecseng a kutatás hipotézisével: igen, kellő keretet adnak, biztonságos hátteret nyújtanak a kulturális tudatosság. Másik fő hipotézis az volt, hogy a nemzetiségi fókuszú dokumentumok esetében nagyobb az érzékenyítés, a kulturális tudatosságra nevelés súlya, mint a NAT-ban. Ez is beigazolódott. A nemzetiségi dokumentumok tehát biztonságos alapot, támogatást nyújtanak a kultúra és a nyelv, a kulturális tudatosság fejlesztésének szemszögéből a kerettantervek, a pedagógiai programok, a helyi tantervek, a tanmenetek, valamint az óra- és foglalkozástervezetek elkészítéséhez.

Kulturális tudatosság többnyelvű és több-kultúrájú gazdasági és társadalmi környezetben – Összegzés és kitekintés

A nemzetiségeket érintő folyamatok Magyarországon a kultúrát, szokásokat felvállaló, őrző, de már többségében magyar nyelvű közösségek léte felé látشانak mozdulni. Örömteli kivételt képez ez alól a német nemzetiség, a német nemzetiségi nyelv. A Központi Statisztikai Hivatal 2011-es adatai azt mutatták, hogy a német nemzetiségi identitás felértékelődőben van. Ezt számos oknak tudhatjuk be: a valós nemzetiségi kötődésnek a család korábbi nemzedékei kapcsán, a német világnyelvi presztízsének, az iskoláskor után az egyéni munkavállalói érvényesülést megkönnyítő használhatóságnak (Dobos, 2013).

Sok lelkes, nemzetiségi érzelmű család, gyermek ápolja a kulturális és nyelvi örökséget. Vannak ugyan, akik csak azért vesznek részt a nemzetiségi életben, azért járnak nemzetiségi óvodába, illetve iskolába, mert ott kiemelt heti óraszámban hatékonyan sajátíthatják el a nyelvet, de ők is örömmel vállalják a közösséget a nemzetiségi származásúakkal, mert tudják, tapasztalják a nyelven túlmutató kulturális tudatosságuk, kulturális érzékenységük fejlődését. A kulturális tudatosság a mostani többnyelvű és több-kultúrájú gazdasági és társadalmi környezetben nélkülözhetetlen kompetencia.

1994-ben alakultak meg az első német nemzetiségi önkormányzatok hazánkban. A magyarországi német nemzetiség kulturális életében azonban már a nyolcvanas évektől tapasztalható fellendülés. A tájházak, a táncsoportok és kórusok mind a közösségi lét színtereiként szolgálnak (Gazdik, 2013).

A felsőoktatás nemzetiségi képzéseiben már fokozatosan érezhető mértékű a Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíjprogram hatása. 2018 óta a nemzetiségi óvodapedagógusok ösztöndíjra pályázhatnak a Magyaror-

szági Németek Országos Önkormányzatán keresztül. 2021 óta a nemzetiségi tanító- és tanárképzés résztvevői számára is megnyílt a pályázási lehetőség, valamint az adott nemzetiségi nyelv és kultúra tanárának készülő egyetemi hallgatók számára egyaránt. A program hozzájárul a nemzetiségi óvodapedagógusok pályán tartásához, a nemzetiségi pedagógushivatás vonzóbbá tételéhez (Semjén, 2019).

A nemzetiségi identitás erősítése az Európai Tanács 2018-ban megfogalmazott kulcskompetenciái közül a nyolcadikba illeszkedik leginkább, a kulturális tudatosság és kifejezőképesség kompetenciájába (*Cultural awareness and expression competence*). Az oktató-nevelő intézmények kulturális hagyományörző tevékenységének egyik jó gyakorlataként említhető a nemzetiségi népszerű tartalmak tanítása. Emellett egyéb tanórán kívüli tevékenységekkel is biztosítják az intézmények, hogy a fiatal generáció nemzetiségi identitása újjáéledjen és fenntartható maradjon (például szakkörök, táborok, népdal- és tánckörök, zenekarok, diákcsereprogramok, bi- és trilaterális projektek németországi testvérintézményekkel). Fontos a már zajló tárgyi és szellemi (néprajzi, népdal stb.) gyűjtőmunka folytatása, a kutatások, a projektmunkák és a pedagógusok továbbképzése.

A szerző szándéka az írás elkészítésével az volt, hogy körüljárja a kultúra és a nyelv kapcsolatát az idegen nyelv és a nemzetiségi nyelv oktatása és tanulása szemszögéből, valamint ráirányítsa a figyelmet az intézményes nyelvoktatásban a kulturális érzékenyítés-, valamint a kulturális tudatosságra nevelés fontosságára. A hazai oktatási intézményekben a kulturális tudatosság már hagyományos része a nevelő-oktató munkának. Négy oktatási dokumentum vizsgálatával kerestem választ a kérdésre, vajon elegendő háttérrel, biztonsági hálót kap-e nevelő-oktató munkájához a nyelvpedagógus a kulturális érzékenység fejlesztése területén. A válasz megnyugtató igen.

A nemzetiségi kultúra megőrzése és továbbörökítése intézményi háttér nélkül nem képzelhető el. A témában jártas kollégák és a nemzetiségi értékek őrzésének fontosságát vallókat e helyütt együtt gondolkodásra, tapasztalatcserére, párbeszédre kívánjuk buzdítani a jövőbeni lehetőségek továbbgondolására, a meglévő jó gyakorlataik egymással történő megismertetésére.

Irodalom

- Álvarez, J. & Bonilla, X. (2009). Addressing Culture in the EFL Classroom: A Dialogic Proposal. *Profile Issues in Teachers' Professional Development*, 11(12), 151–170. http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1657-07902009000200011 (2022.04.26.)
- Bakk, M. (2008). *Politikai közösség és identitás*. Komp-Press Kiadó. <https://docplayer.hu/106790646-Bakk-miklos-politikai-kozosseg-es-identitas.html>
- Bencze, L. (2009). *A kód fogalmáról – Az Eszterházy Károly Főiskola tudományos közleményei* 36. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Linguistica*

- Hungarica. Eszterházy Károly Főiskola. http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/2585/1/40-53_Bencze.pdf (2022.05.28.)
- Benet-Martinez, V., Leu, J., Lee, F. & Morris, M. W. (2002). Negotiating biculturalism: cultural frame switching in biculturals with oppositional versus compatible cultural identities. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33(5), 492–516. <https://doi.org/10.1177/0022022102033005005>
- Chrappán, M. (2022). A NAT evolúciója 2010–2021 között. *Educatio*, 31(1), 30–47. <https://doi.org/10.1556/2063.31.2022.1.3>
- Dancs, K. (2016). Kultúra-iskola-nemzeti azonosságtudat. A nemzeti identitás értelmezése és vizsgálatának lehetőségei általános iskolások körében. *Magyar Pedagógia*, 116(4), 403–425. http://www.magyarpedagogia.hu/document/Dancs_MPed20164.pdf (2022.05.28.) <https://doi.org/10.17670/MPed.2016.4.403>
- Dávid, L. (2020). *Kulturális kompetenciák lehetőségei és nemzetiségi ismeretek elsajátítása nonformális és informális tanulási módszerekkel*. Oktatókutatás és Fejlesztő Intézet.
- Dobos, B. (2013). Nemzetiségi nyelvhasználat Magyarországon: jogok és tapasztalatok. *Létiünk*, 42(különszám), 26–43.
- Erb, M., Engländerné Hock, I., Heltainé Panyik, E., Heves, F., Klein, Á., Knáb, E., Manz, A., Manzné Jäger, M., Müller, M., Paul, R., Seiler, H. & Szauer, Á. (2010). *Gyökerek és szárnyak. A magyarországi németek nevelési, oktatási és közművelődési programja*. Magyarországi Németek Országos Önkormányzata. <https://umz.hu/wp-content/uploads/2021/04/wuf-leitbild-hu.pdf>
- Gazdik, A. (2013). Németek Magyarországon. *Nyelv és Tudomány*, <https://m.nyest.hu/hirek/nemetek-magyarorszagon> (2023. 04. 30.)
- Hidasi, J. (2015). Identitás multikulturális kontextusban. *Studia Mundi – Economica*, 2(3), 3–11, <http://studia.mundi.gtk.szie.hu/identitas-multikulturalis-kontextusban>. <https://doi.org/10.18531/Studia.Mundi.2015.02.03.3-11>
- Holló, D. (2008). *Értsünk szót*. Akadémiai Kiadó.
- Holló, D. (2019). *Kultúra és interkulturalitás a nyelvórán*. Magyar nyelv-tanári segédkönyvek. L'Harmattan Kiadó. http://www.kre.hu/nyelveszet/images/hollo_dorottya_2019.pdf (2022.05.30.)
- House, R., Wright N. & Aditya R. (1997). Cross-Cultural Research on Organizational Leadership – A Critical Analysis and a Proposed Theory. In Early, P. C. & Erez, M. (Eds.), *New perspectives in industrial and organizational psychology* (pp. 535–625). The New Lexington Press.
- Kovács, J. & Trentinné Benkő, É. (2020). Heterogén nyelvi háttérrel rendelkező tanulók inklúziója egy hazai magyar–angol kéttannyelvű általános iskolában. In Endrődy, O., Svraka, B. & F. Lassú, Zs. (Eds.), *Sokszínű pedagógia. Inkluzív és multikulturális szemléletmód a pedagógiai gyakorlatban* (pp. 147–160). ELTE Eötvös Kiadó.
- Láncos, P. L. (é.n.). *Az Európai Unió nyelvpolitikája*. PKE JÁK. <https://docplayer.hu/123059984-Lancos-petra-lea-egyetemi-docens-ppke-jak.html>

- Lazic, M. & Pesic, J. (2016). Components of national identities: A comparative sociological analysis. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*, 7(1), 27–49. <https://doi.org/10.14267/cjssp.2016.01.02>
- Letenyei, L. (2002.03.25-26.). *A jelentésháló pókja. Adalék a kulturális antropológia érvényességi határának kérdéséhez* (előadás). Bertalan László Emlékkonferencia. https://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=41618&type=p&file_id=774
- Márkus, É. (2009). Az ELTE TÓFK magyar német kéttannyelvű tanító- és óvodapedagógus képzési programjai. In Kovács, J. & Márkus, É. (Eds.), *Kéttannyelvűség – pedagógusképzés, kutatás, oktatás*. ELTE TÓK.
- Márkus, É. (2016). A német nemzetiségi gyermekirodalom gyöngyszemei. In Kolosai, N. & M. Pintér, T. (Eds.), *A gyermekkultúra jelen(tőség)e* (pp. 164–173). ELTE TÓK. http://gyermekkultura.tok.elte.hu/docs/Gyermekkultura_ebook.pdf
- Márkus, É. (2020). A kétnyelvű nemzetiségi nevelés-oktatás az óvodában és az általános iskolában. In Endrődy, O., Svraka, B. & F. Lassú, Zs. (Eds.), *Sokszínű pedagógia. Inkluzív és multikulturális szemléletmód a pedagógiai gyakorlatban* (pp. 119-131). ELTE Eötvös Kiadó.
- Márkus, É. & Gölcz, M. (2018). A magyarországi német nemzetiség nyelvelsajátítási szokásai. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 6(3), 56–69. <https://doi.org/10.31074/201835669>
- Oppenheimer, L. (2011). National identification of Dutch youth: An exploratory study. *Journal of Adolescence*, 34(3), 445–453. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2010.06.008>
- Papp, R. (2007). A kulturális antropológia főbb részterületei. Identitás és etnicitás. In Boglár, L & Papp, R. (Eds.), *A tükrök két oldala. Bevezetés a kulturális antropológiába* (pp. 109–112). Nyitott könyvműhely.
- Poston, W. S. C. (1990). The biracial identity development model: a needed addition. *Journal of counseling and development*, 69(2), 152–155. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1990.tb01477.x>
- Semjén, Zs. (2019). *B/8328. számú Beszámoló a Magyarország területén élő nemzetiségek helyzetéről (2017. január – 2018. december)*. Magyarország Kormánya. <https://www.parlament.hu/irom41/08328/08328.pdf> (2022.05.30)
- Tomalin, B. & Stempleski, S. (1993). *Cultural Awareness. Resource Books for Teachers*. Oxford University Press.
- Tustin, R. (2020). Cultural Competence in Education. Chapter 8 / Lesson 77. *Study.com*. <https://study.com/academy/lesson/cultural-competence-in-education.html> (2022. 04.26.)
- sz.n. (2010). *A magyarországi német oktatási rendszer irányelvei és fejlesztési terve*. Magyarországi Németek Országos Önkormányzata. https://www.goethe.de/resources/files/pdf39/Leitsaetze_Schulwesen.pdf
- sz.n. (é.n.). *A magyarországi nemzeti kisebbségek nyelvhasználata*. nkp. https://www.nkp.hu/tankonyv/magyar_nyelv_12/lecke_02_017

- sz.n. (2020). *A nemzetiség óvodai nevelésének és a nemzetiség iskolai nevelés-oktatásának irányelve*. Oktatási Hivatal. https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_nemzetisegi_oktatashoz
- sz.n. (2019). Érzékenyítés- mit jelent? *Gyermeknevelés – Szülő Gyerek Család Iskola*. <https://www.gyermekneveles.hu/erzekenyites-mit-jelent/>
- 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny*, 75(17), 290–447,
- sz.n. (2018). *Mikrocenzus 2016. 12. Nemzetiségi adatok*.ksh. http://www.ksh.hu/mikrocenzus2016/kotet_12_nemzetisegi_adatok (2022.05.27.)

Radvai, T.

**The manifestation of cultural sensitivity in the documents of
minority education and the National Curriculum –
Word frequency analysis**

The aim of the study is to examine the specific situation of the German minority in the domestic education system in the context of cultural sensitivity and cultural awareness (Tomalin & Stemplesk, 1993) within the framework of early language development. The author supports the findings obtained through the examination of domestic educational documents (National Curriculum, documents on minority education/Roots and Wings) to demonstrate the specific manifestation of cultural awareness in early language development. Overall conclusion: Preserving and passing on minority culture is still inconceivable without special institutional support.

Keywords: cultural awareness, cultural sensitivity, minority identity, early intercultural language development

Radvai Teréz: <https://orcid.org/0000-0002-9299-3083>